

KØN, BESKÆFTIGELSE OG ARBEJDSTIDSPRÆFERENCER I EUROPA

I 1998 gennemførte Det Europæiske Institut til Forbedring af Leve- og Arbejdsvilkårene en større undersøgelse om fremtidens beskæftigelsesmuligheder i alle de 15 EU-lande og Norge. »Hvem har til hensigt at påtage sig erhvervsmæssigt arbejde?«, »Hvornår?« og »Hvorfor?« var de hovedspørgsmål, der blev behandlet i undersøgelsen, som søgte meninger fra folk, der på daværende tidspunkt var i lønnet arbejde, eller som ønskede at indtræde på arbejdsmarkedet inden for de næste fem år. Denne brochure indeholder et sammendrag af de væsentligste iagttagelser i undersøgelsen om mænds og kvinders præferencer vedrørende en kortere eller længere ugentlig arbejdstid.

De væsentligste iagttagelser

- Det antal timer, som mange i den europæiske arbejdsstyrke i øjeblikket arbejder, svarer ikke til deres arbejdstidspræferencer. Halvdelen (51 %) af de beskæftigede ville foretrække at arbejde færre timer mod en lønnedgang, og 12 % ville foretrække at arbejde flere timer.
- Den generelle præference hos både mænd og kvinder er at slippe af med det meget korte deltidsarbejde (under 20 timer) og det lange fuldtidsarbejde: længerevarende deltidsarbejde (20-34 timer) eller moderat fuldtidsarbejde (35-39 timer) er de mest foretrukne løsninger.
- Gennemsnitligt foretrækker beskæftigede mænd en 37-timers arbejdsuge, mens beskæftigede kvinder foretrækker en 30-timers uge. »Jobsøgeres« arbejdstidspræferencer svarer til de beskæftigedes præferencer.
- 22 % af de mænd og 37 % af de kvinder, der i øjeblikket er fuldtidsbeskæftigede, ville foretrække deltidsarbejde. I alt 26 % af de beskæftigede mænd og 53 % af de beskæftigede kvinder vil gerne fortsætte med eller skifte til deltidsarbejde.
- Det er kvinder med mindre børn, der oftest foretrækker deltidsarbejde. Mødre med ældre børn foretrækker lidt længere arbejdstid.
- Om mænd er fædre eller ej har ringe indflydelse på det antal timer, de foretrækker at arbejde. Men mere end en ud af fem fædre ville foretrække deltidsarbejde.
- Præference for fuldtidsarbejde bør ikke overses, herunder deltidsbeskæftigede, som ville foretrække fuldtidsarbejde (24 % af de mænd og 18 % af de kvinder, der i øjeblikket er deltidsbeskæftigede).
- Overarbejde er meget udbredt blandt fuldtidsbeskæftigede, og mange deltidsbeskæftigede giver også arbejdsgiverne denne form for fleksibilitet. Lige over halvdelen af dem, der udfører overarbejde, kan holde fri som kompensation via en eller anden form for »tidsopsparring« eller flekstidsordning.
- 23 % af alle arbejdstagerne svarede, at de ville tage sabbatperioder uden løn, hvis der var mulighed herfor, og denne andel steg til 30 %, hvis arbejdstagerne fik udbetalt 50 % af nettolønnen.

Indledning

Arbejdstid og »balance i arbejdslivet« er et emne, der er genstand for stor offentlig debat. Antallet af arbejdstimer i lønnet beskæftigelse er en vigtig del af denne debat sammen med tilknyttede emner som for eksempel tilrettelæggelse og planlægning af arbejdstiden. I denne brochure fokuserer vi på kvinders og mænds nuværende og foretrukne antal ugentlige arbejdstimer. Ønsker de at øge eller nedsætte det antal timer, de arbejder med lønnet beskæftigelse? Hvor mange timer foretrækker de at arbejde? Har forældre en anden arbejdstid og andre præferencer i forhold til mænd og kvinder uden børn, som de har forsørgerpligt over for? Findes der forskelle mellem selvstændige og arbejdstagere og mellem arbejdstagere med forskellig beskæftigelse?

Arbejdstidspræferencer er ikke et konkret eller perfekt mål for den fremtidige adfærd, for begrænsninger og andre prioriteter påvirker ligeledes resultatet. For eksempel er det ikke alle, der siger, at de ønsker deltidsarbejde, der straks ville gå over til deltidsarbejde, hvis de fik muligheden for det. Men mænds og kvinders præferencer påvirker deres planer, beslutninger og adfærd. Præferencer giver også et billede af arbejdsvilkårenes kvalitet, for det kan betragtes som en mindre end optimal situation at være »overbebyrdet« eller »underbeskæftiget«, og det kan være en mulig kilde til utilfredshed i jobbet.

Præferencer tilpasses også til ændringer i omstændighederne og politiske indgreb. For eksempel er en af de faktorer, der påvirker kvinders præferencer vedrørende nedsat arbejdstid, om de har mindre børn at tage sig af, og om der findes velegnede børnepasningsmuligheder. Kvindernes arbejdstidspræferencer går i retning af en øget arbejdstid, når børnene er ældre, eller hvis et politisk indgreb forbedrer børnepasningsfaciliteterne, så det bliver lettere at forene arbejds- og familieliv.

Derfor kan oplysninger om kvinders og mænds præferencer og årsagerne til, at de har disse præferencer, kaste lys over den politiske udvikling,

som europæerne ønsker. Omvendt gør analyser af, hvordan præferencerne ændrer sig i forhold til husholdningens situation og beskæftigelsessituationen, det muligt at fastslå, hvilke forhold og hvilket politisk klima, der kan føre til, at præferencer for visse former for arbejdsordninger vil blive større eller mindre.

Tabel 1: Mænds og kvinders arbejdstidspræferencer

Præference	Mænd (%)	Kvinder (%)	Alle (%)
At beholde den nuværende ugentlige arbejdstid	34	40	37
At få en kortere ugentlig arbejdstid	57	44	51
At få en længere ugentlig arbejdstid	9	16	12
I alt	100	100	100

Grundlag: Den beskæftigede del af befolkningen mellem 16 og 64 år i EU-15 og Norge, 1998.

Tilpasninger af den ugentlige arbejdstid

Næsten to tredjedele af alle beskæftigede ville foretrække at ændre den ugentlige arbejdstid (tabel 1). Halvdelen (51 %) ville foretrække færre arbejdstimer (inklusive kun 2 %, som ønsker helt at forlade arbejdsmarkedet) mod til gengæld at gå ned i løn, og 12 % ville foretrække en længere arbejdstid. Beskæftigede mænd ønsker endog i højere grad end beskæftigede kvinder at få nedsat deres arbejdstid. Omvendt er en højere procentdel af de beskæftigede kvinder underbeskæftigede og ville foretrække en længere arbejdstid (16 %). Generelt ønsker beskæftigede mænd i højere grad end beskæftigede kvinder at ændre deres arbejdstid og har således i mindre grad været i stand til at finde deres foretrukne arbejdstid på arbejdsmarkedet. En anden del af forklaringen er imidlertid, at kvinder i højere grad end mænd forlader arbejdsmarkedet på grund af børnepasning eller andre pasningsforpligtelser, hvis de har behov for et mindre tidskrævende arbejde og ikke kan få en kortere arbejdstid.

Tabel 2: Foretrukken tilpasning af arbejdstiden

Præference	Under 20 (%)	20-34 (%)	35-39 (%)	40-49 (%)	50+ (%)	Alle (%)
Nedsætte timeantallet med 15+	1	2	9	10	56	16
Nedsætte timeantallet med 5-15	5	10	22	43	25	27
Nedsætte timeantallet med 4 eller derunder	1	4	15	9	*	8
I alt, som ville foretrække en kortere arbejdstid	7	16	46	62	81	51
I alt, som foretrækker at bevare den nuværende arbejdstid	40	54	46	34	18	37
Øge timeantallet med 4 eller derunder	7	3	4	1	*	2
Øge timeantallet med 5-15	20	17	4	3	1	6
Øge timeantallet med 15+	26	10	*	*	*	4
I alt, som ville foretrække en længere arbejdstid	53	30	8	4	1	12
I alt	100	100	100	100	100	100

* Under 0,5 %.

Grundlag: Den beskæftigede del af befolkningen mellem 16 og 64 år i EU-15 og Norge, 1998.

Præferencer med hensyn til tilpasning af arbejdstiden hænger helt klart sammen med den aktuelle ugentlige arbejdstid (tabel 2). Den andel, der ønsker at nedsætte deres arbejdstid, stiger med det antal timer, de i øjeblikket arbejder, navnlig blandt de fuldtidsbeskæftigede. Over 80 % af de personer, der har en meget lang arbejdstid (50 timer og derover) ville foretrække en kortere ugentlig arbejdstid. Det er deltidsbeskæftigede, navnlig dem med kortvarigt deltidsarbejde (20 timer eller mindre), som mest ønsker at øge deres arbejdstid. Over halvdelen af de personer, som har kortvarigt deltidsarbejde, og næsten en tredjedel af de personer, der har længerevarende deltidsarbejde (20-34 timer), ville foretrække en længere arbejdstid.

Denne præference for at ophøre med en meget kort eller en meget lang arbejdstid gælder for både kvinder og mænd og afspejler samtidig de eksisterende forskelle i arbejdstiden mellem kønnene. Beskæftigede kvinder har i øjeblikket gennemsnitligt en kortere arbejdstid end mænd, fordi de har en kortere arbejdstid, når de arbejder på fuld tid, og i højere grad er deltidsbeskæftigede. Når kvinder arbejder på fuld tid, ønsker de i højere grad end mænd med den samme arbejdstid at få nedsat deres arbejdstid. Det mindretal af mænd, der arbejder på deltid, ønsker endog i højere grad end kvinder, der arbejder på deltid, at øge deres arbejdstid.

Det står klart, at mange deltidsbeskæftigede og fuldtidsbeskæftigede i Europa i øjeblikket ikke har en arbejdstid, der svarer til deres præferencer. De mest upopulære ordninger er en meget kort og en meget lang arbejdstid. Sagt på en anden måde er sandsynligheden for, at de kvinder og mænd, der har længerevarende deltidsarbejde (20-34 timer) eller moderat fuldtidsarbejde (35-39 timer), måtte ønske at ændre deres arbejdstid mindst. Der er imidlertid nogle af de beskæftigede, som i øjeblikket arbejder i denne mellemgruppe, som ønsker ændringer, hovedsageligt et skift mellem moderat fuldtidsarbejde og deltidsarbejde.

Den tilpasning, som de fleste ønsker, er betydelig, navnlig når den ses som en procentdel af den nuværende arbejdstid (se tabel 3). Som det fremgår af tabel 3 ønsker beskæftigede mænd i gennemsnit en 37-timers arbejdsuge, mens beskæftigede kvinder i gennemsnit ønsker en 30-timers arbejdsuge. Dette betyder en gennemsnitlig nedsættelse af den ugentlige arbejdstid på seks timer for beskæftigede mænd og fire timer for beskæftigede kvinder. Hvis denne tilpasning blev gennemført, ville et resultat være en mindre forskel mellem kønnene på antallet af timer i lønnet beskæftigelse, end det er tilfældet nu. Viften af præferencer er stor, men det generelle billede, der tegner sig, er, at flere mænd og kvinder end det er tilfældet i de nuværende ordninger, ville foretrække at arbejde 20-39 timer. »Jobsøgende« har i gennemsnit de samme arbejdstidspræferencer som de beskæftigede.

Tabel 4: Arbejdsstyrkens familiemæssige forpligtelser

• 33 % har et barn i husholdningen, som er 14 år eller derunder
• 9 % har et barn i husholdningen, der er under 3 år
• 14 % af mødre og 3 % af fædre er enlige uden en samboende partner
• 11 % har pasningsforpligtelser over for ældre familiemedlemmer eller andre voksne med behov for hjælp, og denne andel stiger til næsten en femtedel blandt den del af arbejdsstyrken, der er 50 år eller derover.

Grundlag: Den beskæftigede og jobsøgende del af befolkningen mellem 16 og 64 år i EU-15 og Norge, 1998.

Børn og pasningsforpligtelser

På ethvert givent tidspunkt har en stor del af arbejdsstyrken børn eller andre pasningsforpligtelser, der gør krav på dens tid, og de fleste mennesker vil påtage sig disse forpligtelser på et eller andet tidspunkt i deres liv (tabel 4). Det meste af dette pasningsarbejde udføres af kvinder, men mænds

Tabel 3: Fordeling af den nuværende og foretrukne ugentlige arbejdstid

Ugentlig arbejdstid	Beskæftigede mænd		Jobsøgende mænd	Beskæftigede kvinder		Jobsøgende kvinder
	Nuværende (%)	Præference (%)	Præference (%)	Nuværende (%)	Præference (%)	Præference (%)
Under 20	3	4	5	14	11	9
20-34	6	19	21	25	44	44
35-39	22	34	26	26	26	19
40-49	44	34	43	28	17	27
50 og derover	25	9	5	7	2	1
I alt	100	100	100	100	100	100
Gennemsnit	43	37	35	34	30	30

Bemærk: Analysen er baseret på personer, som gav oplysninger om deres nuværende og foretrukne arbejdstid. »Jobsøgere« er personer, som ønsker et job straks eller inden for de kommende fem år.

Grundlag: Befolkningen mellem 16 og 64 år i EU-15 og Norge, 1998.

bidrag stiger langsomt, efterhånden som kønsrollemønstrene bliver mere moderne som følge af en kombination af ændrede økonomiske vilkår og ændrede sociale holdninger. Enlige forældre, hvoraf de fleste er kvinder, har særlig store problemer med at forene arbejde og børnepasning. Tidskravene i forbindelse med børnepasning bliver mindre, efterhånden som børnene bliver ældre, men det er ofte på dette tidspunkt i livet, at andre pasningsforpligtelser over for ældre eller uarbejdsdygtige forældre begynder at vokse. Politikker vedrørende forbedring af balancen i arbejdslivet har således betydning for størstedelen af befolkningen i den arbejdsdygtige alder og helt sikkert for deres børn og andre familiemedlemmer, der har behov for pasning.

Det er almindeligt accepteret, at mødre til mindre børn har mindre sandsynlighed for at være i arbejde, og når de er i arbejde, har de større sandsynlighed for at arbejde på deltid eller at have et kortere fuldtidsarbejde end mænd og barnløse kvinder. Normalt øger kvinder deres arbejdstid, efterhånden som børnene bliver ældre og gør mindre krav på moderens tid (se figur 1). Beskæftigede mødre har i højere grad deltidsarbejde (under 35 timer), og sandsynligheden for, at de har et langvarigt eller meget langvarigt fuldtidsarbejde, er mindre end for barnløse kvinder. Beskæftigede mødre til mindre børn under seks år har den korteste arbejdstid.

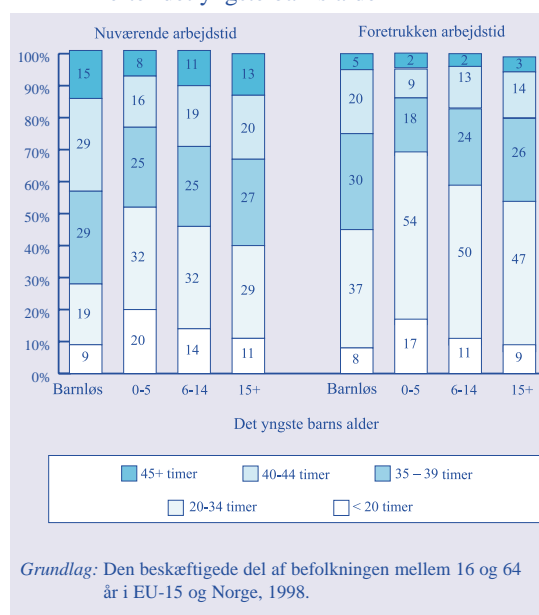
Tabel 5: Beskæftigede og jobsøgende mødres arbejdstidspræferencer

	Gennemsnitlig ugentlig arbejdstid		
	Beskæftigede kvinder		Jobsøgere
	Nuværende	Præference	Præference
Barnløs	36	33	32
Barn < 6 år	30	27	28
Barn 6-14 år	32	29	28
Barn over 15 år	34	31	30

Grundlag: Den beskæftigede og jobsøgende del af befolkningen mellem 16 og 64 år i EU-15 og Norge, 1998.

Den indflydelse, som det yngste barns alder har på kvindernes arbejdstid, afspejles i deres arbejdstidspræferencer. Det er kvinder med mindre børn, der med størst sandsynlighed foretrækker deltidsarbejde, de foretrækker længere arbejdstid, hvis børnene er ældre, og barnløse kvinder er dem, der oftest foretrækker en ugentlig arbejdstid på 40 timer eller derover. Det er imidlertid slående, at flere kvinder ville foretrække længerevarende deltidsarbejde, end det rent faktisk er tilfældet i øjeblikket, uanset om de har børn og uanset det yngste barns alder. Omvendt er den andel, som ønsker en arbejdstid på 40 timer eller derover, mindre end den andel af kvinderne, der i øjeblikket har en sådan arbejdstid, selv blandt barnløse kvinder. De fleste kvinder foretrækker således længerevarende deltidsarbejde eller moderat fuldtidsarbejde uanset deres moderskabsforpligtelser.

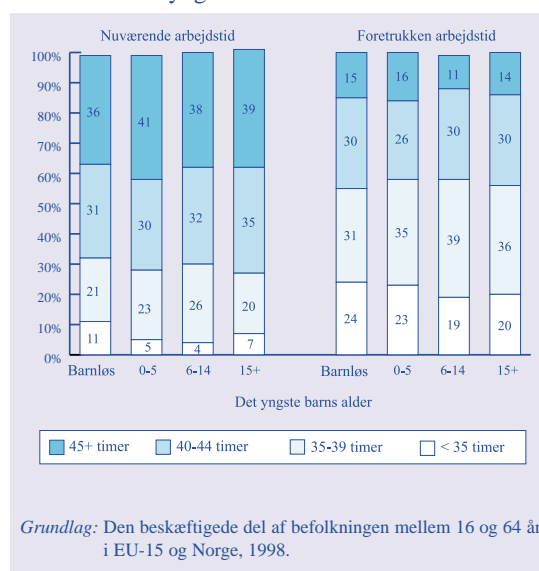
Figur 1: Nuværende og foretrukne ugentlige arbejdstid for beskæftigede kvinder fordelt efter det yngste barns alder

Mødre, der ikke er beskæftigede, men som ønsker beskæftigelse inden for de kommende fem år, har arbejdstidspræferencer svarende til de beskæftigede mødres (tabel 5).

Fædre har en lidt længere arbejdstid end barnløse mænd, men generelt har faderskab ringe indflydelse på mænds arbejdstid eller mænds arbejdstidspræferencer (figur 2). Billedet for mænd

Figur 2: Beskæftigede mænds nuværende og foretrukne ugentlige arbejdstid fordelt efter deres yngste barns alder

domineres overvejende af præferencen for at opføre med at have et langvarigt fuldtidsarbejde, uanset om de har børn eller ej. Et stort mindretal af fædre ville imidlertid foretrække at arbejde på deltid — mange flere end der i øjeblikket arbejder på deltid — hvilket i princippet ville give dem større

mulighed for at dele børnepasningsansvaret med deres partnere.

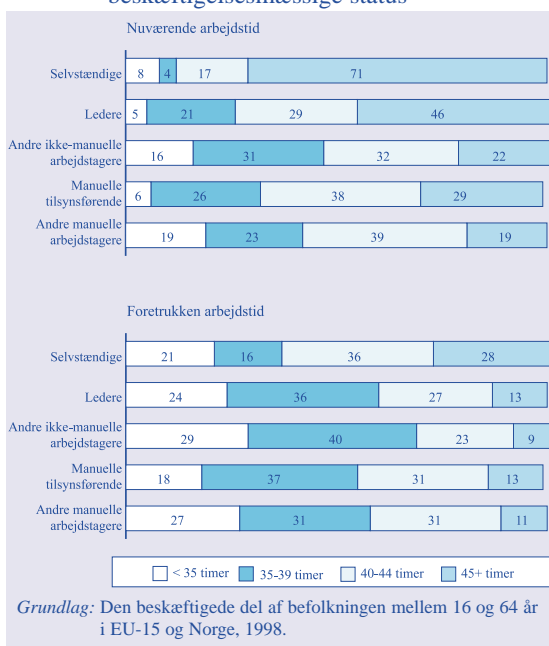
Forskelle mellem landene

Inden for dette gennemsnitsbillede for de 15 EU-medlemsstater og Norge findes der nationale

forskelle i de nuværende arbejdstidsordninger eller »arbejdstidssystemet«. Disse forskelle skyldes de forskellige politiske rammer på nationalt plan, hvor arbejdstidsbestemmelser, lønstrukturer, fiskale incitamenter og børnepasningssystemer spiller en særlig stor rolle. En national forskel er spredningen i arbejdstiden blandt fuldtidsbeskæftigede og deltidsbeskæftigede for mænd såvel som kvinder. En anden vigtig forskel ligger i kvindernes beskæftigelsesniveau og -form i børnepasningsårene. For eksempel findes de højeste beskæftigelsesratser for kvinder med mindre børn i de nordiske lande, hvor børnepasnings- og familieorlovsordningerne er mest veludviklede. Mødre i beskæftigelse har typisk kortvarigt deltidsarbejde i Nederlandene og i Det Forenede Kongerige, langvarigt deltidsarbejde i Sverige og fuldtidsarbejde i en lang række lande, herunder Finland og Portugal.

Er der forskelle i arbejdstidspræferencerne landene imellem? Den generelle konstatering er, at der er mindre national spredning i arbejdstidspræferencerne, end der er i de nuværende arbejdstidsordninger. I hvert land er der en bred vifte af præferencer omkring mellemgruppen længerevarende deltidsarbejde og moderat fuldtidsarbejde, og den gennemsnitlige arbejdstid, som de beskæftigede og jobsøgere ville foretrække

Figur 3: Nuværende og foretrukken ugentlig arbejdstid for beskæftigede mænd fordelt på selvstændige og arbejdstagernes beskæftigelsesmæssige status

at arbejde, er mindre end det nuværende gennemsnit for både mænd og kvinder. For mænd ligger gennemsnittet fra lige over 34 timer i Danmark til 38 timer i Portugal og Østrig. For kvinder ligger det foretrukne gennemsnit mellem 29 og 34 timer i 12 lande, mens kvinder i Grækenland foretrækker en ugentlig arbejdstid på 35 timer, og en gennemsnitlig kortere arbejdstid foretrækkes af kvinder i Det Forenede Kongerige (28 timer) og Nederlandene (25 timer).

Figur 4: Nuværende og foretrukken ugentlig arbejdstid for beskæftigede kvinder fordelt på selvstændige og arbejdstagernes beskæftigelsesmæssige status

Beskæftigelsesmæssig og faglig status

De selvstændige har gennemsnitligt den længste arbejdstid efterfulgt af arbejdstagere med ledelses- eller overvågningsansvar (figur 3 og 4). Sammenlignet med de beskæftigelsesmæssige forskelle i den nuværende arbejdstid er der mindre variation i præferencerne (tabel 6). Den gennemsnitlige selvstændige mand arbejder således i øjeblikket 52 timer pr. uge og ville foretrække at arbejde 39 timer. De mænd, der har den korteste gennemsnitlige arbejdstid, er manuelle arbejdstagere; de arbejder i gennemsnit 38 timer pr. uge og ville foretrække at arbejde 36 timer. Kvinder har en kortere arbejdstid end mænd inden for de enkelte faggrupper, men ligesom hos mændene har selvstændige kvinder og kvinder med ledelsesansvar en længere arbejdstid end andre kvinder. I gennemsnit foretrækker selvstændige kvinder en længere arbejdstid end andre beskæftigede kvinder, men med 33 timer er det kun 4 timer mere end den gennemsnitlige præference på 29 timer for kvinder, som er manuelle arbejdere.

Som det måske kunne udledes af den foregående analyse i tabel 2, ønskede en større andel af de

Tabel 6: Nuværende og foretrukken ugentlig arbejdstid fordelt på faglig status

Faglig status	Beskæftigede mænd		Beskæftigede kvinder	
	Nuværende	Præference	Nuværende	Præference
Selvstændig	52	39	39	33
Ledere	45	37	37	32
Andre ikke-manuelle arbejdstagere	39	35	32	30
Manuelle tilsynsførende	42	38	32	30
Andre manuelle arbejdstagere	38	36	30	29

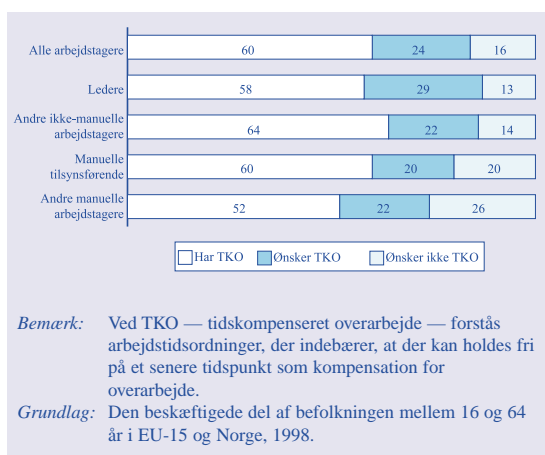
Grundlag: Den beskæftigede og jobsøgende del af befolkningen mellem 16 og 64 år i EU-15 og Norge, 1998.

selvstændige og af lederne at nedsætte deres arbejdstid sammenlignet med personer i andre stillinger, hvilket hænger sammen med deres gennemsnitligt længere arbejdstid. I modsætning hertil er det manuelle arbejdstagere, som med størst sandsynlighed ønsker en længere arbejdstid. Dette skyldes økonomiske overvejelser, da manuelle job gerne er de lavest betalte, og det er lavtlønnede personer eller personer med økonomiske problemer, som er mindst villige til at acceptere en lønnedgang til gengæld for en nedsat arbejdstid.

Overarbejde, sabbatperioder og deltidsarbejde

Overarbejde er meget udbredt blandt arbejdstagere: 67 % af de beskæftigede mænd og 58 % af de beskæftigede kvinder udfører overarbejde, heraf arbejder hver femte regelmæssigt over en gang om ugen. En stor del af de arbejdstagere, der har en lang arbejdstid, arbejder over. Overarbejde er mindre almindeligt blandt deltidsbeskæftigede, men det er stadig ret udbredt, hvilket indikerer, at deltidsbeskæftigede også giver arbejdsgiverne denne form for fleksibilitet. Lige over 10 % af de deltidsbeskæftigede arbejder over mindst en gang om ugen, og mere end hver tredje arbejder over mindre regelmæssigt.

Figur 5: Tidskompenserede overarbejdsordninger (TKO) for arbejdstagere, der udfører overarbejde

Lige over halvdelen af dem, der udfører overarbejde, kan holde fri på andre tidspunkter i stedet for (57 % af mændene og 60 % af kvinderne) gennem en eller anden form for »tidsopsparring« eller fleksitidsordning. Tidskompenseret overarbejde er mest udbredt i den offentlige sektor og i store private virksomheder. Det er mindst udbredt blandt de manuelle arbejdstagere. En fjerdedel af arbejdstagerne arbejder over uden denne form for kompensation og ville stille sig positivt til en sådan ordning, navnlig ledere (figur 5). Manuelle arbejdstagere er dem, der med mindst sandsynlighed vil foretrække tidskompenseret overarbejde, sandsynligvis fordi mange af dem modtager overarbejdsbetaling, som de ikke har råd til at give afkald på til gengæld for mere fritid.

Tanken om sabbatperioder (udvidet orlov med ret til at vende tilbage til den nuværende stilling) var populær, og der var få forskelle mellem kønnene. Over halvdelen (58 %) af arbejdstagerne mente, at sabbatperioder ville være nyttige, hovedsageligt i en periode på 3-12 måneder. Udtrykt som en procentdel af alle arbejdstagere svarede 23 %, at de ville tage ulønnede sabbatperioder, og dette tal steg til 30 %, hvis de modtog 50 % af nettolønnen.

Endelig svarer mulighederne for deltidsarbejde på arbejdsmarkedet ikke til arbejdsstyrkens præferencer. Mere end hver femte mand, der i øjeblikket er fuldtidsbeskæftiget, ville foretrække deltidsarbejde (22 %), og det samme gælder 37 % af de fuldtidsbeskæftigede kvinder. De ville foretrække deltidsarbejde, så de ville få mere tid til sig selv og deres familier, ofte i et begrænset antal år. Hovedårsagerne til, at disse fuldtidsbeskæftigede ikke er gået over til deltidsarbejde er, at de ikke tror, at deres nuværende arbejdsgiver ville acceptere det, og at det ikke ville være muligt at tilrettelægge deres arbejde på deltidsbasis. Lønnedgangen og frygten for at blive stillet ringere i social og arbejdsmarkedsmæssig henseende blev også nævnt, men mindre hyppigt. Sammen med dem, der allerede arbejder på deltid, fordi de udtrykkeligt tilkendegiver, at de ikke ønsker fuldtidsarbejde af en lang række årsager, bliver det i alt 26 % af de beskæftigede mænd og 53 % af de beskæftigede kvinder, der ville foretrække deltidsarbejde, og det samme ville 38 % af de jobsøgende.

Disse resultater tyder på, at øgede muligheder for deltidsarbejde i Europa ville blive hilst velkommen af mange mænd og kvinder. Men andre dele af arbejdsstyrkens præferencer bør ikke overses. Størstedelen af dem, der arbejder på fuld tid, ønsker at fortsætte med fuldtidsarbejde, selv om der er en generel præference for kortere arbejdstid. På samme måde er noget deltidsarbejde en »ufrivillig« reaktion på begrænsede alternative muligheder på arbejdsmarkedet: 24 % af de mænd og 18 % af de kvinder, der er deltidsbeskæftigede, sagde, at de havde taget disse stillinger, fordi de var ude af stand til at finde fuldtidsbeskæftigelse.

Konklusion

Denne undersøgelse har vist, at mange fuldtidsbeskæftigede ville foretrække en betydeligt kortere arbejdstid med en tilsvarende lønnedgang. Dette omfatter en stor del af de fuldtidsbeskæftigede, der ville hilse muligheden for deltidsarbejde velkommen. Samtidig ønsker mange deltidsbeskæftigede at øge antallet af arbejdstimer, og nogle har været ude af stand til at finde fuldtidsbeskæftigelse. De foretrukne ordninger ligger generelt inden for længerevarende deltidsarbejde (20-34 timer) eller moderat fuldtidsarbejde (35-39 timer), idet der er ringe tilslutning til korterevarende deltidsarbejde og langvarigt fuldtidsarbejde. Mulighederne for at variere arbejdstiden over en længere periode — for eksempel med tidkompenserede overtidsordninger eller sabbatperioder — er også populære.

Disse resultater rejser en række spørgsmål for beskæftigelsespolitikken, herunder en kollektiv nedsættelse af varigheden af fuldtidsarbejde, hvilket ville forbedre kvaliteten og omfanget af deltidsarbejde, og udvikling af andre metoder til at

hjælpe forældre med at forene familie- og arbejdsliv. Denne kombination af udviklingstendenser ville øge balancen i arbejdslivet for arbejdstagerne ved at give dem større mulighed for at få de arbejdstidsordninger, de foretrækker i løbet af deres liv, efterhånden som omstændighederne ændrer sig.

Der er behov for yderligere forskning i en række tilknyttede spørgsmål for at øge vor viden om de beskæftigedes præferencer og de byttehandler, de er parate til at indgå for at opnå en nedsættelse af varigheden af fuldtidsarbejde. Ville de f.eks. prioritere nedsættelser over lønstigninger under de næste overenskomstforhandlinger, eller hvilken form for omorganisering af arbejdet ville de bytte for en kortere arbejdstid. Det er ligeledes vigtigt at udforske præferencerne for forskellige arbejdstidsordninger, når man ser på det foretrukne antal timer.

Det er vanskeligt at omsætte præferencerne til faktiske arbejdstidsnedsættelser gennem individuelle forhandlinger med nuværende eller fremtidige arbejdsgivere. Der er behov for en offentlig debat og en kollektiv indsats fra arbejdsmarkedets parter og civile pressionsgrupper for at udvide arbejdstidspolitikken. Sådanne aktioner ses i nogle lande, hvor der er en lang tradition for at regulere arbejdstiden. For eksempel har staten med Aubry-loven grebet ind for ved lov at gennemføre en nedsættelse af arbejdstiden i Frankrig, og i Nederlandene falder varigheden af fuldtidsarbejde, samtidig med at deltidsarbejde bliver mere udbredt som et resultat af statslige politikker og overenskomstforhandlinger. Men i nogle lande som f.eks. Det Forenede Kongerige er debatten kun lige startet, og det er her, der er størst fare for, at ubalancen mellem meget langvarigt fuldtidsarbejde og marginalt deltidsarbejde vil vokse.

Om undersøgelsen af fremtidens beskæftigelsesmuligheder

Denne undersøgelse blev gennemført af Det Europæiske Institut til Forbedring af Leve- og Arbejdsvilkårene i samarbejde med det norske arbejdsministerium. Det er en repræsentativ undersøgelse af over 30 000 personer mellem 16 og 64 år i de 15 EU-medlemsstater og Norge. Der blev i 1998 gennemført computerassisterede telefoninterview i de enkelte lande ved hjælp af et standardspørgeskema. Prøveudsnittet blev fundet ved hjælp af tilfældige opkaldsmetoder til kontakt af husholdningerne og i husholdningerne ved hjælp af tilfældig udvælgelse af personer. Feltarbejdet og forberedelsen af datasættet blev koordineret af Intratest Burke Sozialforschung.

Anvendte definitioner

Informationen om folks nuværende og foretrukne ugentlige arbejdstid blev indhentet i to spørgsmål: »Alt i alt: Hvor mange timer om ugen arbejder du i

gennemsnit?« (spørgsmål 55) og »Lad os antage, at du (og din partner) havde frit valg angående arbejdstiden, og også behovet for at tjene penge taget i betragtning: Hvor mange timer om ugen ville du selv helst arbejde?« (spørgsmål 56).

Målestokken for arbejdstid er den nuværende, gennemsnitlige ugentlige arbejdstid inklusive overarbejde. Følgende kategorier blev defineret: »kortvarigt deltidsarbejde« (under 20 timer) »længerevarende deltidsarbejde« (20-34 timer) »moderat fuldtidsarbejde« (35-39 timer), »langvarigt fuldtidsarbejde« (40-49 timer) og »meget langvarigt fuldtidsarbejde« (over 50 timer).

»Jobsøgende« er personer, som svarede, at de ønskede at finde beskæftigelse straks eller inden for de kommende fem år. »Manuel tilsynsførende« er en manuel arbejdstager med tilsynsansvar.

Denne brochure er udarbejdet af Dr. Colette Fagan, University of Manchester, og Dr. Tracey Warren, University of Nottingham, og er baseret på deres rapport *Gender, employment and working time preferences in Europe*, udgivet af Institutet i 2001. Forfatterne takker Mia Latta og Agnès Parent-Thirion, der er forskningsledere ved Institutet, for deres nyttige kommentarer.

YDERLIGERE INFORMATION

Information om Institutets publikationer findes på Institutets websted www.eurofound.ie

Yderligere information om andre publikationer i serien *Fremtidens beskæftigelsesmuligheder* fås ved henvendelse til:

Dimitrios Politis

Information Liaison Officer

Tlf. (353-1) 204 41 40 Fax: (353-1) 282 64 56 E-post: dmp@eurofound.ie

Copyright: Det Europæiske Institut til Forbedring af Leve- og Arbejdsvilkårene. Gengivelse er tilladt, dog ikke til kommercielle formål, såfremt kilden er angivet, og der indsendes en kopi til Institutet.

Det Europæiske Institut til Forbedring af Leve- og Arbejdsvilkårene
Wyattville Road, Loughlinstown, Dublin 18, Irland.

Tlf. (353-1) 204 31 00

Fax: (353-1) 282 64 56/282 42 09

E-post: postmaster@eurofound.ie

EF/01/49/DA

KONTORET FOR DE EUROPÆISKE
FÆLLESSKABERS OFFICIELLE PUBLIKATIONER

L-2985 Luxembourg